

Läheisen ja ammattilaisen yhteistyö

**"On ollut tärkeää oppia
tuntemaan ja kunnioittamaan
sen yhteisön arkielämää,
jonka yhtenä osana oma
läheinen on."**

Yhdessä tukea tarvitsevan ihmisen hyväksi

Tukea tarvitsevan ihmisen tärkeä voimavara ovat läheiset: vanhemmat, sisarukset, muut sukulaiset ja ystävät. Juuri he tuntevat tukea tarvitsevan ihmisen elämäntarinan, hänen toiveensa ja tarpeensa.

Merkittäviä ovat niin ikään tukea tarvitsevan ihmisen ympärillä työskentelevät ammattilaiset: asumisyksikön tai toimintakeskuksen ohjaajat, sosiaalityöntekijät ja niin edelleen. Myös heidän työnsä tavoitteena on mahdollistaa tukea tarvitsevalle ihmiselle omannäköinen elämä.

Parhaaseen tulokseen päästään, kun läheiset ja ammattilaiset toimivat yhdessä. Yhteistyö läheisten kanssa on ammattilaisten työn vaativa osa-alue, johon virallinen koulutusjärjestelmä ei kuitenkaan anna juuri eväitä.

Oikeus tukeen

Toimiva yhteistyö hyvän elämän tukena on myös ihmisoikeusasia. Suomi on ratifioinut YK:n vammaissopimuksen. Sopimus tarkoittaa, että tukea tarvitseville ihmisille on lain mukaan taattava samat oikeudet kuin kaikille muille. Heillä on oikeus perheeseen ja läheisiin ihmissuhteisiin.

Vammaissopimus haastaa läheiset ja ammattilaiset pohtimaan yhdessä, miten he voivat edistää tukea tarvitsevan ihmisen täysivaltaista kansalaisuutta ja itsenäistä elämää.

Elämäntarinat näkyviksi

Jokaisella meistä on taustamme, joka elää meissä vaikka kehitymme ja kasvamme. Läheiset voivat jakaa ammattilaisille tarinoita tukea tarvitsevan ihmisen menneisyydestä, lapsuudesta ja juurista. Näin ammattilaisten on mahdollista tukea ihmisen identiteetin rakentumista ja tuottaa yksilöllisiä palveluita.

Läheisillä itselläänkin on historiansa. Joskus se on täynnä murheita ja käsittelemättömiä elämäkokemuksia. Ammattilaisen on tärkeää ymmärtää, että kokemukset ovat saattaneet jättää jälkensä ja voivat vaikuttaa läheisen suhtautumiseen. On hyvä pysähtyä kysymään ja kuuntelemaan myös läheisen kuulumisia. Ammattilaiselle on tärkeää saada luoduksi avoin ja arvostava suhde läheisen kanssa.

Läheisillä on usein paljon sellaista tietoa ja ymmärrystä, jota työntekijät eivät välttämättä

"Äitinä minulla saattaa olla hyviksi havaittuja keinoja ongelmien ratkaisemiseksi. Niin pientä asiaa ei olekaan, ettei minulle voisi soittaa ja kysyä."

”Kaikki erityislasten vanhemmat ovat tavalla tai toisella puhki. Monista asioista elämässä on joutunut luopumaan.”

koskaan voi saavuttaa. Läheiset voivat toimia käytännön apuna erilaisissa tilaisuuksissa tai retkillä. Ei ole väärin pyytää apua läheisiltä.

Läheisen luottamus palveluihin vaikuttaa kehitysvammaisen ihmisen elämään ja henkilökunnan työviihtyvyyteen. Kunnioitukseen kuuluu myös sen ymmärtäminen, että läheiset ovat erilaisia: osa haluaa olla aktiivisesti mukana tukea tarvitsevan ihmisen arjessa, osa taas osallistuu vähemmän. Joskus osallistumisen esteenä voivat olla arkiset syyt, kuten läheisten oma vointi ja elämäntilanne.

Joskus tulee tilanteita, joissa läheisen mielipidettä on kyseenalaistettava. Luottamuksen ja kuulemisen avulla voi silloinkin saavuttaa onnistuneen lopputuloksen.

”Perheemme ainoa lapsi on kehitysvammainen, joten vanhempina olemme joutuneet rakentamaan luottamusta ehkä tavallista enemmän. Jo varhain olimme paljon sairaalassa.”

Hyvä yhteistyö perustuu **luottamukseen**

Hyvä yhteistyö edellyttää ennen kaikkea kunnioitusta ja empatiaa.

Luottamus ei synny itsestään, vaan jokainen kohtaaminen rakentaa sitä. Tilanneherkkyys ja läsnäolo ovat oleellisia taitoja kohtaamisissa. Luottamus rakentuu kuin lasten palikkatorni – palikka palikalta, kohtaaminen kohtaamiselta. Yksikin huolimaton tai ajattelematon kohtaaminen voi aiheuttaa koko rakennelman murtumisen. Uutta joudutaan rakentamaan alusta alkaen uudelleen.

Huolehtiminen istuu syvällä jokaisessa vanhemmassa. Tämä huolenpito jatkuu edelleen lapsen vartuttua aikuiseksi, ja sen ytimenä on rakkaus. Usein vanhempi on erittäin herkkä vähättelevälle tai alentuvalle kohtelulle. Toisaalta kaikki positiivinen palaute on hänelle äärimmäisen arvokasta.

Vuorovaikutus ratkaisee

Läheisten ja ammattilaisten hyvä vuorovaikutus on äärimmäisen tärkeää. Heillä tulee olla yhteinen ymmärrys siitä, mikä mahdollistaa tukea tarvitsevan ihmisen hyvän elämän. Asettuminen toisen asemaan lisää ymmärrystä puolin ja toisin.

Mitä vuorovaikutus vaatii onnistuakseen? Tarvitaan ainakin sosiaalisia taitoja, hienotunteisuutta, rehellisyyttä ja tahdikkautta.

On tärkeää, miten puhumme, mitä sanoja käytämme ja millaisia lupauksia annamme. On hyvä huomioida, että vuorovaikutuksestamme vain murto-osa on sanallista viestintää.

Kehonkieli, ilmeet ja äänenpainot puhuvat enemmän kuin sanat. Oikeastaan vuorovaikutuksessa on mukana ihmisen koko elämänhistoria. On hyvä varmistaa, että olemme ymmärtäneet asiat samalla tavalla. Sanat eivät aina merkitse kaikille samaa.

"Osa läheisistä haluaa kuulumiset tekstarina tai sähköpostina. Osa taas toivoo puhelua silloin tällöin."

"Kun kysyn, minulle vastataan. Asioista kerrotaan avoimesti."

Erityisen tarkkana on syytä olla negatiivista palautetta antaessa. Mieti, miten itse haluaisit palautteen kuulla. Kielteinen palaute koetaan helposti hyökkääväksi. Se aiheuttaa vastaanottajassa usein puolustautumisreaktion, jolloin palautetta ei kyetä ottamaan vastaan. Vanha ja viisas sääntö on, että negatiivinen palaute annetaan mieluiten kahden kesken ja positiivinen palaute kaikkien kuullen.

Juoruilulla on paha maine, se ymmärretään pahan puhumiseksi, mitä se usein onkin. Mutta voisiko olla myös positiivista juoruilua: hyvän puhumista ja levittämistä? Sillä olisi kohottava vaikutus ilmapiiriin ja toimintaan. Se voi olla myös ammattilaiselle työväline ”talon hengen” luomiseksi.

**”Jos ikävä oikein iskee,
menen käymään.”**

Tiedosta oma roolisi

Vuorovaikutuksen lainalaisuuksiin sisältyvät roolin ottaminen ja antaminen. Jos otan itselleni esimerkiksi hoitajan roolin, sijoitan toisen mielessäni hoidettavan rooliin. Jos otan pomon roolin, annan toiselle alaisen roolin.

On hyvä tiedostaa, missä roolissa kohtaan toisen ihmisen. Tätä kautta voin löytää selityksen omaan ja toisen käyttäytymiseen. Pystyn muuttamaan omaa rooliani ja käyttäytymistäni. Tasavertainen kohtaaminen tulee mahdolliseksi.

Vanhemman rooli on vahva ja elämänikäinen. Se muuttaa muotoaan lapsen kasvaessa, itsenäistyessä ja irtaantuessa lapsuudenkodista, mutta roolina vanhemmuus on pysyvä. Tätä vanhemman rakkautta ympäristön tulee arvostaa ja kunnioittaa.

"Me kaikki elämme omaa elämäämme mieltymyksinemme. Meillä jokaisella on hieman kummallisia mielitekoja."

Mahdollistaen, ei puolesta päättäen

Läheisten ja ammattilaisten tulee olla mahdollistajia, ei puolesta päättäjiä. Jokaisella ihmisellä on erilainen asioiden tärkeysjärjestys oma näkemyksensä esimerkiksi rahankäytöstä. Asioita kannattaakin miettiä ja mahdollistaa niin sanotusti pienemmän haitan näkökulmasta. Myös sopivien riskien ottamisen pitää olla sallittua tukea tarvitsevalle ihmiselle.

Entä annammeko luvan tunteiden ilmaisemiseen ja käsittelyyn? Vai määrittelemmekö tunteitakin?

Miten vastaamme näihin tunteisiin? Erilaisiin elämänmuutoksiin sopeutuminen vaatii aikaa. Tärkeää on, että kohtaamme tunteet tasavertaisesti, vastaamme niihin ja osaamme tukea oikealla tavalla. Emme mitätöi emmekä vähättele, vaan vahvistamme uskoa ja luottamusta tulevaan elämään.

Asenne näkyy

Empatia on kykyä asettua toisen ihmisen asemaan, katsoa maailmaa hänen silmiensä kautta. Empatiaa voisi kuvata myös linja-auto-matkana: astumme omalta pysäkiltämme linja-autoon kanssamatkustajaksi, katsomme samoja maisemia, kuljemme yhdessä kappaleen matkaa ja jäämme pois. Kunnes kuljemme yhdessä uudestaan, mutta välillä elämme omaa elämäämme.

Erityisesti tukea tarvitsevan ihmisen kohtaamisessa konkretia on tärkeää. Ammatillisuuteen ja vahvaan osaamiseen sisältyy kyky kertoa asiat kuulijan ja kanssakulkijan maailmaan soveltaen. Tukea tarvitsevilla ihmisillä on usein herkkä kyky huomata epäaitous. Et voi huijata, sillä asenteesi ja ajatuksesi heijastuvat käytöksesi takaa.

Eikä mikään lisää läheisten luottamusta paremmin kuin se, että myös ammattilaiset osoittavat sitoutuneensa tunneperäisesti työhönsä.

**”Jos ei huvita tehdä tänään
mitään, niin ei tarte.
Semmoista on vapaus.
Se tuntuu mukavalta.”**

Vaikeudet puheeksi

Jokainen vaikuttaa omalla viestintätyyllillään muihin, halusi tai ei. Jokainen voi käyttää omia vuorovaikutustaitojaan edistämään yhteistä onnistumista.

Kunnioittava vuorovaikutus ei vie sen enempää aikaa kuin epäarvostava kohtelu. Mutta arvostavalla vuorovaikutuksella on usein ratkaiseva merkitys tukea tarvitsevalle ihmiselle ja hänen läheisilleen.

Jokaiseen hyvään tarinaan kuuluu myös vastoinkäymisiä. Toimivaan yhteistyöhön ja avoimeen vuorovaikutuskulttuuriin kuuluu vaikeistakin asioista keskusteleminen.

Hankalien asioiden ja tunteiden käsittely avoimesti, välittäen ja ratkaisukeskeisesti lisää luottamusta ja yhteisön hyvinvointia. Silloin voidaan turvallisesti puhua myös asioista, joita halutaan yhdessä kehittää. Läheiset voivat luottaa, että työntekijät pitävät huolta tukea tarvitsevasta ihmisestä eivätkä tee asioita ainoastaan läheisten mieliksi.

”Saan myöntää henkilökunnalle olevani joskus väsynyt ja kiukkuinen.”

”Toivon, että kuulen myös vaikeilta tuntuvista asioista suoraan henkilökunnalta.”

”Hyvään yhteistyöhön kuuluu, että vaikeuksistakin uskalletaan puhua kaunistelematta. Palautetta on oltava valmis ottamaan vastaan puolin ja toisin.”

Muutto on iso askel

Tukea tarvitsevan perheenjäsenen muutto omaan kotiin merkitsee aina suurta mullistusta koko perheen elämässä. Muuttaja voi tuntea ikävää itsenäistyessään ja lähtiessään pois lapsuudenkodistaan. Läheiset kokevat usein huolta, surua ja syyllisyyttä.

Myös jokainen seuraava muutto elämän varrella on iso askel. Esimerkiksi siirtyminen laitoksesta muunlaiseen asumiseen herättää paljon tunteita ja kysymyksiä.

Kaikkiin suuriin elämänmuutoksiin sopeutuminen vaatii aikaa. On tärkeää, että ammattilaiset antavat tilaa muuttajan ja hänen läheistensä erilaisille tunteille. Muutosvaihe voi olla raskas, mutta se tuo mukanaan myös uusia mahdollisuuksia.

"Helposti ajatellaan, että lapsesta päästetään irti vain kerran hänen muuttaessaan lapsuudenkodista. Näin yksinkertaista se ei aina ole."

Lue lisää läheisyhteistyöstä!

Tämä verkkojulkaisu perustuu teokseen:
Läheisyhteistyön kulmakiviä
Kehitysvammaisten Palvelusäätiö (2016)

